

Україна у фокусі

10 – 16 березня

2014 року

ЗМІСТ

I. Огляд політичних подій за тиждень	3
II. Аналітична довідка.....	7
Референдум у Криму відбувся: що буде завтра?.....	7

I. Огляд політичних подій за тиждень

10
березня

Затримано экс-губернатора Харківської області **Михайла Добкіна**. Йому повідомили про підозру у скоєнні злочину за статтею зазіхання на територіальну цілісність України.

Україна на урядовому рівні нині не розглядає таких пропозицій, як денонсація угод із Росією про тимчасове перебування її Чорноморського флоту. Про це заявив виконувач обов'язків міністра закордонних справ Андрій Дешиця. За його словами, нині головне завдання – деескалація становища, про умови ж перебування Чорноморського флоту на території України – тема на майбутнє.

11
березня

Верховна Рада Криму ухвалила декларацію на підтримку незалежності регіону від України і намір увійти до складу РФ. За цей документ нібито проголосувало 78 депутатів Верховної Ради АРК. Документ також підтримала міська рада Севастополя. Крим буде оголошений незалежною державою з республіканською формою правління в тому разі, якщо в результаті призначеного на 16 березня референдуму про статус Криму і Севастополя жителі регіону ухвалять рішення про входження Криму і Севастополя до складу Росії.

Росія визнала законною декларацію незалежності Криму. Зокрема Міністерство закордонних справ РФ заявило, що прийнята парламентом Криму «декларація про незалежність» відповідає всім нормам міжнародного права.

Викрадених у Криму журналістів та активістів відпустили.

Печерський районний суд м. Києва присудив колишньому главі Харківської ОДА Михайлу Добкіну запобіжний захід як домашній арешт.

Кількість загиблих під час масових акцій протесту з 30 листопада 2013 року зростає до 102 осіб – МОЗ. Про це повідомили у прес-службі Міністерства охорони здоров'я.

Віктор Янукович, який утік із України, виступив у російському Ростові-на-Дону із заявою. Він спростував чутки про свою смерть, а також заявив, що вважає себе легітимним главою держави, Верховним головнокомандуючим і обіцяє повернутися в Україну, «як тільки дозволять обставини».

12
березня

Україна завершує процедуру для включення экс-президента Віктора Януковича до бази Інтерполу, після чого буде пред'явлено вимогу про його екстрадицію (з Росії). Про це заявив міністр внутрішніх справ Арсен Аваков.

13
березня

США відновлюють роботу Комісії з питань стратегічного партнерства з Україною. Про це повідомив Державний департамент США за підсумками візиту прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка. Як стверджує Держдеп, під час візиту прем'єр-міністра Яценюка до Вашингтона обговорювалися конкретні кроки, які вживають США для підтримки України, у тому числі 1 млрд доларів кредиту і пакет технічної та іншої допомоги для пріоритетних потреб України.

Верховна Рада ухвалила Закон «Про Національну гвардію України». Відповідно до закону, внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ перетворюються на Національну гвардію України – військове формування з правоохоронними функціями, що входить до системи МВС України. За відповідний закон не голосувала фракція КПУ, яка пояснює це протестом проти захоплення низки офісів партії. З фракції ПР «за» проголосував лише 1 депутат.

Австрійська поліція заарештувала українського олігарха Дмитра Фірташа. Бізнесмен був заарештований за запитом ФБР за підозрою в причетності до створення організованої злочинної групи. Він перебуває під слідством ФБР з 2006 року. Фірташ посідає четверте місце в рейтингу найбагатших людей України зі статком \$ 3,327 млрд. У 2004 році український бізнесмен спільно з «Газпромом» створив компанію «РосУкрЕнерго» для здійснення транзиту газу в Україну і в країни Європейського союзу.

Європарламент ухвалив резолюцію, у якій наголосив, що Крим є невід'ємною частиною України, а референдум в Криму є незаконним. Автори резолюції закликали до врегулювання кризи, виведення всіх збройних сил, які незаконно перебувають на українській території, та зажадали поваги міжнародного права і зобов'язань, що випливають з чинних конвенцій. Європарламент наголосив, що територіальну цілісність України гарантують Росія, США і Великобританія у Будапештському меморандумі, підписаному з Україною.

Канцлер Німеччини Ангела Меркель вперше назвала дії Кремля у Криму анексією і заявила, що Європа не повинна дозволити «відібрати Крим в Україні». Про це вона сказала під час зустрічі з польським прем'єр-міністром Дональдом Туском. Обидва лідери підтвердили, що політичну частину угоди про асоціацію між Україною та ЄС можуть підписати вже 20–21 березня.

Країни Євросоюзу погодили список російських чиновників, які потраплять під санкції через вторгнення Росії в Україну. Про це написало брюссельське видання EObserver. Список конфіденційний, але точно відомо, що до нього не ввійшли президента Володимира Путіна і глави МЗС Сергія Лаврова.

Заарештовано мера Харкова Геннадія Кернеса, цього ж дня його відправлено під домашній арешт. Про це повідомив заступник генерального прокурора України Олексій Баганець. Кернесу висунуто підозру у вчиненні злочинів за статтями – незаконне позбавлення волі або викрадення людини, катування, погроза вбивством.

У Донецьку пройшов мітинг на підтримку цілісності України. Однак мирному перебігу заходу завадили агресивно налаштовані проросійські активісти, які напали на учасників мітингу за єдність України. У результаті сутичок сталася бійка, загинула одна людина, постраждало близько 28-ти.

Карта захоплених російськими військами територій Криму розростається. За останні дні захоплено український радіопередавальний центр у Зеленогорську, командний пункт та локаційні станції радіотехнічного батальйону «Ай-Петрі». В Інкермані заблоковано всі в'їзди на територію бази зберігання озброєнь, відбулося вторгнення російських військ у Бахчисараї, у Джанкої на території аеродрому розгорнуто російський медичний пункт. На виході з бухти Донузлав у Криму росіяни затопили ще один, уже четвертий за рахунком, корабель. Із порушенням державного кордону до Севастополя зайшли російські десантні кораблі. Російські військові облаштували укріплення вздовж усього північного узбережжя Криму і вже діють на материковій частині України. Усього російськими військами заблоковано 8 українських військових частин на території Криму, заблоковано – 22.

14 березня

Політичну частину асоціації Україна–ЄС підпишуть 21 березня 2014 року. Про це заявив прем'єр-міністр Арсеній Яценюк у відеозверненні в ефірі програми Шустер Live. За словами урядовця, економічна частина Угоди буде також підписана, але пізніше, і для цього будуть проведені додаткові консультації.

Конституційний Суд України визнав постанову Верховної Ради АР Крим «Про проведення загальнокримського референдуму» неконституційною.

В.о. Президента Олександр Турчинов призупинив дію декларації про незалежність Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, яку ухвалила самопроголошена влада Криму.

15 березня

Резолюцію із засудженням запланованого у Криму на неділю «референдуму», винесену на позачергове засідання Ради Безпеки ООН, не було ухвалено. Під час голосування документа Росія скористалася своїм правом вето та проголосувала проти. Так, серед присутніх членів засідання 13 віддали голоси на підтримку резолюції, 1 (РФ) – проти, 1 утримався (Китай).

МЗС України заявила про військове вторгнення Росії на територію материкової України. У заяві МЗС висловили «рішучий та категоричний протест» у зв'язку з висадкою в районі селища Стрілкове Херсонської області десанту військовослужбовців збройних сил РФ і висловили вимогу від російської сторони негайного вивести її збройні сили з території України.

Верховна Рада України проголосувала за достроковий розпуск ВР Криму. «За» проголосували 278 народних депутатів. Відповідно до постанови, віднині

припиняється фінансування установ, які забезпечують проведення референдуму в Криму, а бюлетені повинні бути знищеними.

Російські військові на прохання самопроголошеного прем'єр-міністра Криму Сергія Аксьонова захопили газорозподільну станцію на Херсонщині. Як пояснив Аксьонов, це було зроблено «з метою забезпечити енергетичну безпеку Республіки Крим та безперебійне функціонування об'єктів життєзабезпечення».

Меджліс кримськотатарського народу засудив акт агресії з боку РФ і план з анексії Криму й категорично відкинув будь-які спроби визначити майбутнє Криму «без вільного волевиявлення кримськотатарського народу». У своєму зверненні Меджліс також заявив, що не визнає кримський референдум 16 березня легітимним і таким, що відповідає міжнародному праву і Конституції України, який «проводиться з метою змінити територіальну приналежність Криму».

16
березня

На кримському півострові пройшов референдум про статус Криму. На виборчих дільницях бюлетені могли отримати навіть ті, кого не було у списках, у тому числі й громадяни Росії. Офіційних міжнародних спостерігачів на ньому не було, оскільки цей референдум не визнала жодна держава світу.

ЄС не визнає референдуму в Криму. Про це йдеться в опублікованій заяві голови Єврокомісії Жозе Мануела Баррозу та голови Європейської Ради Хермана Ван Ромпея. У заяві також сказано, що міністри закордонних справ країн ЄС у понеділок обговорять ситуацію в Україні і ухвалять «додаткові заходи» щодо Росії.

За попередніми результатами кримського референдуму явка на виборчі дільниці становила 79%. Із тих, хто проголосував, 95,5% висловилися за приєднання до Росії, близько 3,5% відповіли висловились «за відновлення дії конституції Республіки Крим 1992 року і за статус Криму як частини України», 1% бюлетенів визнано недійсним. Такі дані після обробки понад 50% бюлетенів.

II. Аналітична довідка

РЕФЕРЕНДУМ У КРИМУ ВІДБУВСЯ: ЩО БУДЕ ЗАВТРА?

Ані міжнародний тиск, ані намагання української влади вийти на прямий діалог з Росією, ані попередження ЄС про запровадження санкцій не змогли поки що змінити ситуацію в Криму. Так званий референдум щодо виходу Криму зі складу України і приєднання до РФ 16 березня таки відбувся. Жодна демократична держава світу його результати не визнає, адже правових підстав вважати це голосування волевиявленням населення Криму немає. В той же час загроза поширення агресії Росії і на інші регіони України стала більш ніж реальною. Тож, чим стане Крим на наступний після референдуму день? Зоною замороженого конфлікту? Українським Придністров'ям? Чи плацдармом для подальшої агресії Росії на Україну? Які шанси української влади повернути собі контроль над Кримом?

Ілюзія волевиявлення – що далі і які наслідки? Чи справді Крим втрачений для України?

Не тільки сама ідея референдуму в Криму повністю суперечить Конституції України, Криму та міжнародному праву, але і його проведення власне відбувалося з численними та неприкритими порушеннями демократичних процедур. Мова йде не лише про відсутність будь-яких незалежних спостерігачів – як українських, так і міжнародних, – але й про такі факти, як, наприклад, оголошення аномально високої для Криму явки, неможливість незалежних журналістів безперешкодно висвітлювати голосування, складання списків виборців прямо на місцях, участь у голосуванні громадян Росії і багато іншого. Це лише поверхові приклади. Тобто, задачі хоча би формально створити ілюзію дотримання процедур не було. Цілком очевидно, що результати такого «референдуму»

не мають нічого спільного з волевиявленням населення Криму. Практично, цей псевдо-референдум потрібен лише для того, аби «легалізувати» для частини населення Росії та Криму факт анексії Криму, яка вже відбулася до референдуму.

Паралельно з «юридичним оформленням» анексії Криму, розвивається сценарій дестабілізації південно-східних регіонів України, де відбуваються організовані проросійськими та російськими силами мітинги та акції на підтримку виходу цих областей зі складу України та приєднання до Росії. І справді, саме події на Сході і Півдні є зараз не менш, а може і більш важливими. Де-факто, українська влада Крим не контролює. Це треба прийняти як факт і зосередитися на тих областях, які наступні в плані інтервенції

Кремля. Якщо зараз російська агресія не зможе просунути вглиб України, то це стане запорукою того, що з часом вдасться повернути контроль над Кримом і змусити Росію зупинити її агресію, піти, врешті-решт, на переговори. Саме дестабілізація ситуації в Донецьку, Луганську і Харкові дасть Кремлю підстави втілити заяву російського МЗС: ввести російські війська у східну частину України, аби «захистити» російськомовне населення і там, як в Криму.

Обидва варіанти статусу Криму, що виносилися на голосування 16 березня, передбачали вихід Криму зі складу України. Втім, і досі залишається під питанням, чи зважиться російський парламент на ухвалу приєднання Криму як суб'єкта до Російської Федерації. Вже зранку

17 березня Верховна Рада Криму мала намір звернутися до Росії з метою якнайшвидшого приєднання Криму до Росії, але чи буде ухвалено це рішення російською стороною – досі під питанням. Цілком можливо, що ухвалення цього рішення затягуватиметься і відіграватиме роль маніпулятивного механізму в руках Росії щодо Криму. Росія може зберігати контроль над півостровом, мати там збройні сили, втім, якщо не буде рішення про приєднання до РФ, Крим буде позбавлений фінансових та інфраструктурних ресурсів: з Києвом зв'язки будуть обірвані, а з Росією – неналагоджені. Крим може стати заручником цього «від'єднання» від України і «сірою зоною», яка повинна буде забезпечувати себе сама.

Висновки

Отже, втрачено контроль над Кримом, але сам Крим для України не втрачений. Де-юре, незважаючи на будь-які рішення, що їх ухвалюватиме вже нелегітимний парламент Криму та парламент Росії, Крим залишатиметься частиною української держави. Навіть якщо центральна українська влада не має сьогодні можливостей контролювати цю територію. Простору для дипломатичного шляху вирішення кримської кризи практично немає. Самостійно, без участі міжнародної спільноти, зупинити агресію Росії Україна механізмів не має, хоча і готова до прямого діалогу з РФ. Тому у внутрішній політиці головним напрямом має бути стабілізація східних та південних областей України та мобілізація всіх ресурсів для відповіді агресору, якщо він спробує просунути далі на територію України.

**Чи може перспектива міжнародної
ізоляції та санкції зупинити Росію?
Який потенціал тиску ще залишився
в руках міжнародної спільноти?**

На жаль, доля України та україно-російських відносин вирішується вже не між Києвом та Москвою, а у Вашингтоні і Брюсселі, де на базі міжнародних організацій розглядаються шляхи виходу з кризи. Голосування в Раді Безпеки ООН за проект резолюції щодо України показало, що не тільки західні демократії, але і весь світ підтримує територіальну цілісність України. І Південна Америка, і Африка, і Схід розуміють небезпеку переділу сучасних кордонів. Це стало серйозним сигналом для Росії про те, що вона опиниться в міжнародній ізоляції, якщо не зупинить свою інтервенцію в Україні. Втім, голосування відбулося без перебільшення занадто пізно, аби сподіватися, що загроза ізоляції може зупинити дії Росії всього за день до запланованого референдуму в Криму. Отже, політичної ізоляції Росія не боїться, принаймні на цій стадії. Можливо, не боїться тому, що усвідомлює бюрократичну неповороткість ЄС і складність ухвалення таких серйозних рішень як санкції, переривання торгових, економічних чи тим більше – політичних відносин на найвищому рівні – в Раді Європейського Союзу і від імені всієї організації. Так, Німеччина, постійний партнер Росії, заявила про застосування санкцій щодо Росії у три етапи, починаючи з 17 березня, в разі проведення референдуму і подальшого

перебування в Криму російських збройних сил. Але якими будуть ці санкції на практиці? Коли вони реально запрацюють? Ключовий момент у намірах ЄС – це не просто санкції, а санкції у **три етапи**. Тобто, скоріше за все, вони запроваджуватимуться поступово, за принципом покрокового посилення. Це дає Росії підстави сподіватися на деякий запас часу, коли вона продовжуватиме наступ на українському фронті і розігруватиме карту сепаратизму в південно-східних регіонах України, де вже є реальна загроза громадянського конфлікту. Без санкцій з боку ЄС будь-які обмеження, запроваджені США, будуть малоефективними. Росія не боїться обіцянок санкцій, але може зупинитися в разі їх застосування. Закрита нарада Володимира Путіна з аналітиками та великим бізнесом щодо можливих наслідків санкцій, а також заява Олексія Кудріна, члена Економічної Ради при Президенті РФ, про те, що санкції можуть зупинити зростання економіки РФ у 2014 р. на нульовій позначці, свідчать про те, що санкції можуть зупинити дії Росії. Але вони повинні бути, по-перше, оперативними, по-друге, одночасними як мінімум на двох основних напрямках – з боку ЄС та США, по-третє, мають бути масштабними, а не поверховими. Якщо Росія ухвалить рішення про вхід до її складу, Україні варто насамперед припинити

дипломатичні відносини з Росією як з державою-агресором. По-друге, доцільним було би звернутися до США та Великої Британії, як гарантів територіальної цілісності України, з вимогою, аби вони терміново і невідкладно розпочали виконання ними їхніх зобов'язань перед Україною. Це може бути підписання, наприклад, двосторонніх договорів про підтримку чи військово-співробітництво на виконання

Будапештського меморандуму 1994 р. Хоча й укладати договори необов'язково – згаданий Будапештський меморандум вже є підставою для активних дій цих держав. Питання полягає лише у визначенні того, як саме гаранти виконують свої зобов'язання перед Україною. І розв'язати це питання слід протягом найближчих 2–3 днів, доки з-під контролю не вийшла ситуація в інших частинах України.

Висновки

Отже, невизнаний і нелегітимний референдум, що відбувся у Криму, завершив перший етап інтервенції на територію України. Він «легалізує» анексію Криму і закріплює за Росією цю висоту. Водночас намагання російських і проросійських сил на Сході і Півдні України дестабілізувати ситуацію, спровокувати громадянське протистояння свідчить про те, що зупинятися на анексії Криму Російська Федерація, скоріше за все, не збирається. На сьогодні лише оперативна і узгоджена реакція міжнародної спільноти, зокрема ЄС і США, здатна спинити Росію в її планах. Втім, чи буде їхня політика щодо Росії ефективною, – певності немає, адже і санкції, і обмеження, і демонстрація військової сили та готовності допомогти Україні доки були більше на рівні попереджень, а не конкретних дій. Втім, тепер будь-яка запізнена реакція коштуватиме не лише цілісності України, але і всьому міжнародному порядку.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» (<http://dif.org.ua>).

Аналітики фонду «Ді»:

Ірина Бекешкіна

Марія Золкіна

Юлія Ільчук

Олексій Сидорчук

Головний редактор випуску: Ірина Філіпчук
